

A ANTÓN OTERO, IN MEMORIAM

**María Luisa Gómez Gómez. IES de Monelos
Antón Capelán Rey. IES de Monelos**

Disfrutaba de todo o que o rodeaba: da súa familia, dos seus amigos, dos seus compañeiros, de Fuco o seu can, do fútbol... e tamén disfrutaba moiísimo das matemáticas. Todos os compañeiros recordamos a Tonón, sentado na sala de profesores totalmente concentrado e abstraído, resolvendo algún problema que se lle resistía. Cando o vencia, cun gran sorriso e un ¡xa está!, incorporábase as conversas que non puideran distraelo mentres pensaba.

Era un bo compañero, un bo profesor e un bo matemático que dedicou moito do seu tempo a traballar temas relacionados coas matemáticas.

Por iso cando pensamos en facerlle unha homenaxe, decidimos facer unha exposición de matemáticas. Xunto a materiais elaborados por el, moitas veces coa súa irmá Ana, co seu cuñado David e, ultimamente coa súa filla Carmen, aparecen nela, outras demostracións de que a matemática está inmersa na prensa, na literatura,

na arte, nos xogos, na arquitectura e no mobiliario da nosa cidade, nos chistes... na vida diaria e, por iso, é tan importante para nós.

Tamén fixemos durante unha semana, un concurso de problemas divertidos. Sabemos que a el encantarielle isto de ver á rapazada pensando e toda esta movida matemática.

Na organización destes días dedicados as matemáticas, participaron moitas persoas ás que agradecemos a súa colaboración; moi especialmente a Ana e a Carmen.

Os alumnos e alumnas gañadores do concurso de problemas son os que máis pensaron e a eles entregámoslles xogos matemáticos para que pensen un pouco máis, porque estamos convencidos que desenvolver a mente é un dos camiños para ser unha boa persoa, como o era o seu profe Tonón.

María Luisa Gómez

Exposición no IES Monelos, homenaxe a Antón Otero (Tonón).

Sen campás, mais oíndo algúns dentro de si o bater seco dos martelos na zafra, amigos, compañeiros e camaradas despediron canda a súa familia a Antón Otero Baamonde o domingo 6 de novembro. Con tan só 58 anos e cando as meniñas dos seus ollos tiñan no primeiro neto a súa mellor regalía, este profesor de Matemáticas emprendeu na Coruña “o camiño que nunca se desanda”, como dixo o noso poeta en ocasión histórica.

Foi Antón Otero un dos sindicalistas que nos primeiros anos setenta se incorporaron á actividade anti-franquista e á galeguización do ensino, e a súa traxectoria coidamos que proba que as organizacións políticas e sindicais, ou mesmo os movementos sociais, non adoitan ter un devalar tan rectilíneo como lles gusta describir aos expendedores de ortodoxia.

Como no caso de tantos universitarios, para Antón Otero todo comezou o ano 1968, pero na Universidade de Santiago o conflito non tivo lugar en maio, senón nos meses de marzo e abril. Os confrontamentos co autoritario decano de Ciencias, que se negaba a recoñecer os representantes estudantís e retiña as cotas destinadas á Asociación de Estudiantes, iniciáranse a comezos de curso, aínda que só culminaron o 4 de marzo nunha asemblea xeral. Dous días despois celebrouse outra á que estaban convidados decano e claustro da Facultade. O decano, o catedrático de Química Joaquín Ocón, irrompeu na mesma e, agarrándoo do brazo, expulsou ao delegado da Facultade e ao de 3º de Matemáticas, Vicente Álvarez Areces. Os alumnos, despois de solicitaron a súa dimisión diante da facultade, realizaron unha sentada no interior. Antón Otero participa nesas asembleas e na sentada que dan orixe á longa protesta dos universitarios de Santiago. Un dos alumnos de Matemáticas detidos pola policía e encarcerados foi o actual presidente do Goberno de Asturias, quen, cando xa lle foran levantadas as sancións académicas polo Ministerio a petición do claustro, sufriu a expulsión da clase por parte do catedrático García Rodeja o 3 de abril.

Ao morrerlle o pai, Antón Otero convértese no sostén económico da familia e comeza a impartir clases no Instituto Feminino de Lugo no curso 1969-1970. Gaña a praza de profesor agregado nas oposiciones do verán de 1971 e obtén destino nun instituto de Xixón, onde permanece un ano. A etapa de Asturias permítelle coñecer a tradición obreira e antifascista da República e da Guerra Civil ao relacionarse con membros do PCE. No curso 1972-73 logra traslado ao instituto coruñés da Agra do Orzán e nel ocupa o cargo de xefe de estudios.

A incorporación de Antón Otero ao movemento sindical do ensino debeu de lugar contra 1974 coas mobilizacións protagonizadas polos profesores non numerarios nese ano e nos seguintes. Na Coruña, Antón Otero forma parte das Comisións de Ensinantes, un movemento asembleario e clandestino que dá pulo e canaliza esas reivindicacións. Obviamente, supoñen un cuestionamento radical tanto da filosofía como da execución práctica da Lei de Educación franquista de Villar Palasí.

No plano pedagóxico, as Comisións de Ensinantes apostaban polo corpo único de ensinantes. Se, por un lado, estaban contra a política de subvencións ao ensino privado, esixían tamén a escolarización total e gratuíta. Manifestábanse contra a selectividade e contra o sistema restritivo de oposiciones. Esixían a democratización dos centros e a participación do profesorado na elaboración dos planos de estudio. Ademais, esas Comisións reclamaban a adecuación do ensino á realidade social e cultural de Galicia. No plano laboral, houbo dous principios que entrañaron moi serias discrepancias co sindicato nacionalista UTEG, fundado en 1974: mentres as primeiras apostaban polo contrato laboral e o ensino público, o segundo defendía a condición de funcionarios e o ensino estatal. Parece claro que no ideario das Comisións de Ensinantes se achán xa os principios que orientarán, posteriormente, o rexitamento deste profesor ao ideario de centros, á carreira docente e á subvención aos centros privados.

Consecuencia directa das mobilizacións dos profesores do ensino medio e de mestres de mediados dos anos setenta será a creación do SGTE, e Antón Otero está presente na fundación deste sindicato unitario no mes de maio de 1978 na Facultade de Económicas de Santiago. Por eses anos ingresa no Movemento Comunista de Galicia, que acabaría quedando como sector maioritario no SGTE a medida que deste sindicato se desagregan varios grupos.

Certo que a Antón Otero non o acompañou a fortuna cando, ao redor de 1976, optara á fronte da candidatura de esquerdas ao decanato do Colexio de Doutores e Licenciados da Coruña. Era ben consciente da importancia que cobrara o de Pontevedra como plataforma legal de mobilización do profesorado e de denuncia da situación da educación en Galicia desde que, a comezos de 1974, fora elixido decano do Colexio da provincia de Pontevedra o profesor de Filosofía do Instituto Santa Irene de Vigo Leónides de Carlos, con X.L. Méndez Ferrín na sección de prensa.

Ao acceder á praza de catedrático en 1982, ten que desprazarse a Ourense, onde se relaciona politicamente con David Cortón e demais membros do MCG. Neses anos intensifica a amizade con Braulio Amaro Caamaño, profesor de Matemáticas na Universidade Laboral, de aí que participe activamente nas protestas que orixinou no ensino de Galicia o episodio represivo da Consellería de Educación do PP contra a dirección do Manuel Antonio de Vigo en 1991. En Ourense Antón Otero toma parte activa nas mobilizacións polo transporte escolar para o ensino público. Cando se funde en Ourense a Asociación Amigos da República en 1998, viaxará no mes de abril á cidade das Burgas para participar no banquete con que anualmente homenaxeaba esta asociación aos vellos republicanos. Por razóns da enfermidade, en 2004 xa non pudo asistir á presentación na Coruña do importante ensaio histórico que sobre a representación fascista editou esta A!sociación co título de *O Cambedo da Raia 1946*.

Tratando de achegarse ao seu domicilio familiar da Coruña, en 1985 consegue trasladarse a Pontedeume. Ante o referendo sobre o ingreso do Estado español na OTAN convocado polo Goberno de Felipe González, colabora co Comité anti-OTAN da comarca en 1985 e 1986. Chega ao instituto de Monelos en 1987 e dous anos máis tarde xa asume a dirección do centro, desde a que segue mantendo a mesma actitude combativa contra as autoridades educativas. Así, na reivindicación dun bedel, non dubida en poñerse á fronte das manifestacións de pais, alumnos e profesores diante da Delegación da Consellería na Coruña, e mesmo dunha sentada no seu interior. Na súa condición de director foi elixido membro do Consello de Educación do Concello da Coruña, o que lle daría oportunidade de espantarse ante o españolismo das autoridades municipais herculinas.

Tras as sucesivas vitorias por maioría absoluta do PSOE e a dereitización da vida política en España que promove este partido desde o poder, do que foi boa proba o ingreso na OTAN en marzo de 1986, os grupos de extrema esquerda entran en grave crise e para sortearen a súa debilidade inician procesos de fusión. En 1992 en Galicia non terá lugar a agrupación do Movemento Comunista e a Liga Comunista Revolucionaria na Izquierda Alternativa. Antón Otero está entre os membros do MCG que non arrían as bandeiras e, tras constituir o grupo Inzar, incorpóranse á fronte política do BNG e ao sindicato CIG.

Dúas cuestións claves na traxectoria profesional seguida por Antón Otero, ademais da reivindicación constante do laicismo escolar, foron a galeguización do ensino e a innovación educativa. Asistiu ás I Xornadas do Ensino de Galicia, celebradas o 29 de agosto de 1976 nos Milagros, que foron prohibidas pola policía. Participou nas folgas e manifestacións de novembro de 1980 polo expediente a Xosefa Baamonde por impartir as clases en galego no colexio de Dices-Rois. Coa súa irmá Ana e David Buján elaborou, entre 1994 e 1998, textos de Matemáticas en galego para os catro cursos de

ESO en Baía Edicións. O derradeiro artigo sobre Matemáticas de Antón Otero, asinado coa súa irmá e a súa filla Carmen, viu a luz no número 3 da revista Gamma (2004) co título de “A raíz cuadrada en Mesopotamia (Non á guerra de Irak)”.

Interesado pola astronomía, non só impartiou durante algúns anos esta materia afín no seu Instituto, senón en cursiños organizados polos Centros de Formación do Profesorado. No *Boletín de Ciencias* de decembro de 1990 publicou con Ana Otero e David Buján o artigo “Matemáticas e astronomía, exemplo dunha actividade”. No número 17 (1994) de *SUMA*, revista da Federación de Sociedades de Profesores de Matemáticas, os tres asinaron o ensaio “A variábel sombra do sol”, do que el se sentía moi satisfeito.

Preocupación constante deste profesor foron, así mesmo, os aspectos didácticos das Matemáticas. Ao longo de anos foi elaborando co seu cuñado diversos xogos matemáticos con pezas de madeira que, xunto cos compañeiros de Matemáticas do Instituto de Cambre, doou ao Concello desta localidade coruñesa, logo dunha exposición organizada tras a morte de David.

A derradeira das leccións que Antón Otero nos impartiou aos que tivemos a sorte de tratalo foi, sen dúbida, a enorme fortaleza interior e a vontade de vivir con que resistiu á mesma enfermidade que en seis anos lle arrebatara o seu cuñado David, a súa irmá Marina e a súa curmá Maite Otero Sande. Coidamos que un dos seus últimos proxectos antes de contraer o mal foi o de rescatar a obra inédita que esta profesora de francés e escritora deixara en Lugo (Aínda que nado na vila das Pontes polo destino do seu pai, Antón Otero sempre se sentiu lugués, pois, como dicía o seu admirado Max Aub, unha persoa é de onde cursa o bacharelato). Xamais se nos varrará da memoria a imaxe del recibindo, rexamente, o pésame pola morte da súa irmá no cemiterio de Feáns, cando el xa levaba tempo encarado coa que todo o desata.

Aínda que Antón Otero, o Tonón dos amigos e dos seus alumnos, se nos foi xa para os eidos da sombra, estamos seguros de que o seu exemplo seguirá a irradiar, coma el en vida, a mesma luz vermella de estrela de cinco puntas, a luz da estrela que brilla ao lonxe, sempre ao lonxe.

Antón Capelán

Homenaxe ó profesor
ANTONIO OTERO
(TONÓN)

IES Monelos - A Coruña
23 de marzo de 2006
Hora 18:00